

Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-89324-09-5. 11. ZANOVITOVÁ, M., I. ZANOVIT a E. BENDÍKOVÁ, 2011. Zdravie a stav oporno-pohybového systému u adolescentov. In: **KONTAKT. Vol. 13, Issue 3, pp. 356-366.** ISSN 1804-7122. 12. *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách*, 2016. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav [cit. 10. 03. 2019]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/statny-vzdelavaci-program/svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf. 13. *Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy*, 2015. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav [cit. 11. 03. 2019]. Dostupné z internetu: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf. 14. *Štátny vzdelávací program. Telesná a športová výchova – primárne vzdelávanie*, 2014. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav [cit. 12. 03. 2019]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-1.stupen-zs/zdravie-pohyb/telesna-sportova-vychova_pv_2014.pdf. 15. *Štátny vzdelávací program. Nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy*, 2015. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav [cit. 13. 03. 2019]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf. 16. *Štátny vzdelávací program. Telesná a športová výchova – nižšie stredné vzdelávanie*, 2014. [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav [cit. 12. 03. 2019]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/telesna-a-sportova-vychova_nsv_2014.pdf

УДК 796.011.3

POSTAWA TWÓRCZA JAKO ELEMENT PODSTAWOWYCH KOMPETENCJI ZAWODOWYCH PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Ewa Świerczek, Beata Gawłowska

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu, Polska
State University of Applied Sciences in Racibórz, Polish

Tematyka dotycząca kompetencji nauczycieli wychowania fizycznego to problem, który jest niezwykle ważny w procesie zmian edukacyjnych zachodzących we współczesnej szkole. Różnorodne sytuacje, dynamicznie zmieniające się warunki pracy każdego nauczyciela powodują, że oczekiwania społeczne i edukacyjne wobec pedagogów idą szczególnie w kierunku kształtowania postawy twórczej. Analiza tekstów i prac naukowych pozwala zauważyć, że najczęstsze określenia pod adresem pedagogów to nauczyciel kreator, twórczy nauczyciel, postawa twórcza nauczyciela... Określenia takie, wyraźnie wskazują na tendencje we współczesnej pedagogice.

Słowa kluczowe: kompetencje, nauczyciel wychowania fizycznego, postawa twórcza.

A creative attitude as an element of professional competence of future teachers of physical education

The topic of the competences of physical education teachers is a problem which is extremely important in the process of educational changes taking place in a modern school. The various situations, dynamically changing conditions of working each teacher cause that social and educational expectations towards pedagogues go especially towards a creative attitude. The analysis of texts and scientific papers makes it possible to note that the most common terms for teachers are the creator, the creative teacher, the creative

attitude of the teacher ... These terms clearly indicate tendencies in contemporary pedagogy.

Wiek XXI określany jest mianem stulecia kompetencji, a system edukacji musi nadać za wymogami współczesnego świata. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość pociąga za sobą również modyfikację obszaru kompetencji nauczycielskich. Zaistniała zatem konieczność wyposażenia nauczycieli w toku kształcenia w odpowiednie kompetencje by ich praca przynosiła pożądane efekty. Nie można pomijać faktu, iż nauczyciel wychowania fizycznego to nade wszystko wychowawca, pedagog, którego rola nie ogranicza się tylko do stymulacji rozwoju fizycznego ucznia.

Koncepcję niezbędnych kompetencji zawodowych nauczyciela została opracowana i zaproponowana przez Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Wyodrębniono następujące kompetencje: [za 1, s. 214-217]

- kompetencje prakseologiczne, wyrażające się w trafnym diagnozowaniu skutecznym planowaniem, organizowaniem, kontrolą i oceną procesów edukacyjnych;
- kompetencje komunikacyjne, przejawiające się w efektywnym przekazie werbalnym w sytuacjach edukacyjnych
- kompetencje współdziałania, polegające na skutecznych zachowaniach prospołecznych i sprawnych działaniach integracyjnych;
- kompetencje kreatywne, objawiające się w nieszablonowych, innowacyjnych i twórczych działaniach nauczycielskich;
- kompetencje informatyczne, czyli sprawne korzystanie z nowoczesnych źródeł informacji;
- kompetencje moralne, wyrażające się w zdolności nauczyciela do pogłębionej refleksji moralnej przy ocenie czynów własnych oraz innych osób.

Pedeutolodzy wskazują na znaczącą rolę kompetencji psychospołecznych jako ważnych determinant efektywności zawodowej nauczyciela oraz wyzwanie dla systemu kształcenia kandydatów na nauczycieli wychowania fizycznego [por. 2, 3, 4]. Jak podkreśla G. Kosiba współczesne wychowanie fizyczne może i powinno odgrywać istotną rolę w zachęcaniu do samodzielności i kreatywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności poprzez bardzo różne doświadczenia, np. o charakterze współdziałania grupowego i indywidualnego, dobrze pojętej rywalizacji z zasadami fair play, poprzez rozumienie powiązań między różnymi umiejętnościami, wiedzą, a świadomością potrzeb własnego ciała, zdrowiem, kondycją fizyczną, w końcu poprzez ekspresję i radość towarzyszącą uczestnictwu w różnych formach aktywności ruchowej. Wychowanie fizyczne powinno też ukazywać potrzebę i sens działań w obszarze zdrowia, w kontekście szeroko pojętej jakości życia oraz przyczyniać się do kształtowania odpowiedzialności za zdrowie własne i innych ludzi i dokonywania w tym względzie właściwych wyborów [5 s. 46].

Wychowanie fizyczne znalazło się na rozdrożu – zauważa Sulisz [6, s. 225], a system kształcenia nauczycieli (w tym zachowawcze planów i programów studiów) jest istotną przyczyną zaistniałej sytuacji. Standardy kształcenia stały się przedmiotem krytyki wielu badaczy m. in. S. Koziej, D. Klaus- Stańska D, M. Czerepniak – Walczak czy J. Szempruch [por. 8, s. 18-19]. Wspomniani autorzy upatrują w nich poważny czynnik obniżającym efektywność nabywania przez studentów kompetencji społecznych w tym kreatywnych. Negatywne spostrzeżenia prezentuje Maszczak [8, s. 9], który podkreśla fakt, iż kształcenie ma być skuteczne i pomagać studentom w zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz kształtowaniu ich postaw, a nie przekazywać informacje.

Postawa twórcza jako ważny składnik pracy nauczyciela

Postawa twórcza to zagadnienie niezwykle istotne dla rozwoju człowieka, zarówno w pracy jak i życiu codziennym. Mówiąc o postawie twórczej w edukacji mamy na myśli zarówno nauczyciela jak i ucznia. Od nauczyciela oczekuje się jednak znacznie więcej - z

oczywistych powodów: musi posiadać potencjał i wszystkie niezbędne cechy, aby mógł wpływać na wychowanków.

W literaturze socjologicznej pojęcie postawy opisywane jest w dwojaki sposób:

- pierwszy występuje wtedy, gdy mówimy, że ktoś *ma postawę wobec czegoś lub kogoś*

- drugi sposób rozumienia postawy zbliża znaczeniowo do *uogólnionej normy, bądź cechy osobowości wyznaczającej jednostkowe sposoby reagowania na rzeczywistość.*

Stanisław Mika pisze [9, s. 112] o trzech grupach definicji postaw:

(1) nawiązujące do tradycji behawiorystycznej lub psychologii uczenia się

(2) nawiązujące do koncepcji socjologicznej (ważny jest tutaj stosunek nosiciela postawy do jej przedmiotu)

(3) nawiązujące do teorii poznawczych w psychologii.

W polskiej literaturze zagadnieniem postaw zajmował się Stanisław Ossowski. Postawa – w jego rozważaniach – jest częścią osobowości i często nazywa ją tak zwaną „postawą psychiczną”. Jednostkę cechuje „polimorfizm postaw”, które pozostają w „związku przyczynowym ze złożonością struktury społecznej, z wielorakością splotu stosunków społecznych, wśród których żyje jednostka”. Według badacza osobowość a zarazem nasze postawy kształtowane są przez społeczeństwo – „*społeczeństwo wywiera wpływ krystalizujący i stabilizujący: kultura zbiorowości narzuca nam wzory reakcji uczuciowych i wzory zachowania się poparte społecznym autorytetem. Na tych wzorach świadomie lub nieświadomie kształtujemy swoje postawy*” [11, s.118-120].

Wśród psychologów społecznych nie ma zupełnej zgody co do definicji „postawy”. Większość uczonych zgadza się, że postawa to trwała ocena – pozytywna lub negatywna – ludzi, obiektów i idei. Na postawy składają się różne komponenty lub części. Elementem postawy jest: *komponent emocjonalny* (czyli reakcje emocjonalne wobec przedmiotu postawy), *komponent poznawczy* (myśli i przekonania o przedmiocie postawy) i *komponent behawioralny* (działania dające się zaobserwować; zachowanie wobec przedmiotu) [11, s. 313-314].

Musimy zdawać sobie sprawę, że hamulce i bariery twórczości pedagogicznej mogą znajdować się po stronie uwarunkowań społecznych, jak i w funkcjonowaniu osobowości nauczycieli. Ogromny postęp musi dokonać się zatem w świadomości nauczycieli, władz oświatowych i wszystkich tych którzy kształcą przyszłą kadrę pedagogiczną [11, s. 314].

Kluczowym staje się jednak fakt, iż wszystkie rodzaje kompetencji nauczycielskich posiadają w sobie pewien element twórczości. Na szczególną uwagę w tymże opracowaniu zasługują kompetencje nazywane powszechnie jako „kompetencje twórcze” czy „kompetencje kreatywne”. Ich nieodłącznym składnikiem jest postawa twórcza - obok wiedzy, umiejętności czy refleksji.

Kompetencje kreatywności objawiają się u nauczyciela który:

- rozumie i zna swoistość działania pedagogicznego jako twórczego

- zna możliwości i bezpieczne granice w dokonywaniu twórczych zmian w pracy nauczyciela i szkoły;

- potrafi tworzyć i przekształcać elementy własnego warsztatu pracy;

- rozumie i umie działać na rzecz zwiększenia autonomii podmiotów edukacyjnych;

- umie myśleć krytycznie oraz stymulować rozwój samodzielnego i krytycznego myślenia, samokształcenia i pracy nad sobą swoich wychowanków;

- umie planować własną koncepcję doskonalenia i samokształcenia zawodowego;

- umie badać własną praktykę, dokonywać nad nią refleksji i tworzyć na tej podstawie własną wiedzę zawodową (12, s. 123).

W książce dwóch francuskich pedagogów [13] „Twórcza aktywność dziecka” znajdujemy opinię, że postawa twórcza to „dyspozycja do tworzenia, która w stanie potencjalnym istnieje u wszystkich ludzi i w każdym wieku jest uzależniona od środowiska społeczno-kulturalnego”. W opinii R. Gloton, C. Clero, twórcza aktywność dziecka uzależniona jest od

trzech czynników: motywacji wewnętrznej, klimatu porozumienia i potrzeby wolności. Występowanie tych trzech czynników pozwala jednostkom twórczym na uaktywnienie funkcji psychicznych i odpowiednich operacji intelektualnych [13, s. 46-47].

Stanisław Popek wychodzi z założenia, że nauczanie i uczenie się może mieć charakter twórczy pod warunkiem spełnienia warunków twórczości i postawy twórczej. Otóż, pewne zachowania, przyjęte sposoby i formy nauczania, mogą stwarzać warunki do twórczości i aktywowania postawy twórczej. Uruchomienie postaw twórczych umożliwiają następujące warunki uczenia się przez : - naśladownictwo, zrozumienie, działanie , rozwiązywanie problemów, uczenie się sensoryczne oraz metodą prób i błędów (14, s. 12).

Aktualnie w obliczu nowych wyzwań edukacyjnych potrzeba kształtowania postawy twórczej przyszłych nauczycieli jest bardzo szczególna. Młodzież twórcza jest silniejsza psychicznie, wykazuje większą stałość uczuć, posiada wysoki poziom samokontroli, jest bardziej dominatywna, nonkonformistyczna, perfekcjonistyczna, energiczna, zarozumiała, indywidualistyczna, bardziej dojrzała osobowościowo i społecznie (15, s. 81-82).

Nauczyciel wychowania fizycznego jest wpieryw nauczycielem i wychowawcą, a dopiero potem specjalistą w swojej dziedzinie. Zawód nauczyciela wychowania fizycznego zespala różne rodzaje postaw, a postawa twórcza odgrywa tutaj szczególną rolę. Zawód nauczyciela to profesja szczególnie osobliwa. Oczekiwania społeczne jak i edukacyjne wobec pedagogów idą szczególnie w kierunku kształtowania postawy twórczej. Kultura współczesnych społeczeństw stwarza „zapotrzebowanie” na ludzi zdolnych, kreatywnych, potrafiących radzić sobie w każdej sytuacji. Do niedawna o postawie twórczej mówiło się tylko w odniesieniu do artystów – malarzy, rzeźbiarzy czy kompozytorów. Aktualnie jesteśmy świadkami tego, jak firmy i organizacje na całym świecie inwestują ogromne ilości pieniędzy, by rozwinąć w ludziach ich potencjał twórczy. Przeprowadzone dywagacje są próbą uwrażliwienia i zwrócenia uwagi, że od prozaicznych czynności szkolnych nauczyciela, zależy nie tylko jego własny rozwój, ale przede wszystkim rozwój dzieci i młodzieży. I tak naprawdę, potrzeba wielu umiejętności i starań by sprawdzić się w roli dobrego pedagoga wychowania fizycznego (por. 16, s.109).

- Bibliografia.** 1. Denek K. *O nowy kształt edukacji*, Warszawa 1998. 2. Szorc K. *Kompetencje nauczyciela na miarę XXI wieku*. W: P. Waśko, M. Wrońska, A. Zduniak (red.) *Polski system edukacji po reformie 1990. Stan, perspektywy, zagrożenia*. Poznań – Warszawa, Elipsa 2005. 3. Wosik-Kawala D. *Nauczyciel kompetentny – postulat czy rzeczywistość*. W: Z. Bartkowicz, M. Kowaluk, M. Samujło (red.) *Nauczyciel kompetentny. Teraźniejszość i przyszłość*. Lublin, Wyd. UMCS 2007. 4. Romanowska-Tołłoczko A. *Kompetencje psychospołeczne studentów - kandydatów na nauczycieli wychowania fizycznego*. Wrocław, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego 2018. 5. Kosiba G. *Nauczyciel wychowania fizycznego - wczoraj i dziś*. W: *Wychowanie Fizyczne i Sport*, T. 53, z. 1, 2009. 6. Sulisz S. *Kilka krytycznych uwag na temat systemu kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego*. W: J. Jonkisz, M. Lewandowski (red.) *Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole*. Wyd. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 2003. 7. Romanowska-Tołłoczko A. *Kompetencje psychospołeczne studentów - kandydatów na nauczycieli wychowania fizycznego*. Wrocław, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego 2018. 8. Maszczak T. *O kształceniu nauczycieli wf – w kontekście edukacji jutra*. W: *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne* 2010, nr 1. 9. Mika S., *Psychologia społeczna*, Warszawa 1984. 10. Ossowski S., *Z zagadnień psychologii społecznej, T. III Dzieła*, Warszawa 1967. 11. Aronson E., T. D. Wilson, R. M. Akert, *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Poznań 1997, s. 313-314. 12. Szempruch J., *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce*, Rzeszów 2000. 13. Gloton R.,

Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1988. 14. Popek S., *Kwestionariusz twórczego zachowania KANH*, Lublin 2004. 15. Popek S., *Zdolności i uzdolnienia twórcze-podstawy teoretyczne.*, W: S. (red.) *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, Warszawa 1988. 16. Gawłowska B., *Postawa twórcza nauczyciela – znaczenie w edukacji*, W: *Edukacja jutra. Rola nauczyciela w edukacji szkolnej*, K. Denek i in. (red.), Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2013.

РЕПОЗИТОРИЙ УО ВГАВМ